ЦІЛІ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОГО ЛІДЕРА ДО ВИКОНАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ФУНКЦІЇ

Досліджено проблему відсутності визначених цілей підготовки військового лідера, дано їхнє визначення в контексті виконання військовим лідером педагогічної функції, а також характеристики наявних умов їхньої реалізації у вітчизняному вищому військовому навчальному закладі. Проаналізовано вітчизняні та зарубіжні джерела з проблеми дослідження, які свідчать, з одного боку, про затребуваність педагогічної підготовки військових лідерів, а з іншого, про відсутність безпосередніх педагогічних навчальних курсів у багатьох закладах військової освіти. Описано діяльність військового лідера, спрямовану на виконання педагогічної функції, а саме: забезпечення професійного розвитку солдат, їхнє навчання, надання військовослужбовцям інформації про цілі військової дисципліни, їхні обов'язки тощо. Визначено зміст педагогічної функції військового лідера, що полягає в індивідуальному і груповому навчанні та вихованні військовослужбовців, а також самонавчанні та самовихованні. Цілі підготовки військового лідера представлено як сукупність спеціальних знань і вмінь, необхідних для виконання педагогічної функції. Їх визначено окремо для етапів проведення навчального або виховного заходу: підготовки до проведення, безпосереднього, а також самоаналізу педагогічних дій за результатами проведення. Із сукупності знань і вмінь, які відповідають виховному процесу, виокремлено ті, що стосуються згуртування військового колективу як одного з найважливіших напрямів діяльності військового лідера. Окремим блоком розглянуто знання й уміння самоосвітньої та самовиховної роботи. Поряд із безпосередньо педагогічними знаннями й уміннями висвітлено ті, що мають психологічну та комунікативну природу. Розгляд наявних умов реалізації визначених цільових орієнтирів у ВВНЗ здійснено на прикладі Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Зазначено, що курсанти спеціальностей "Політологія" та "Психологія" отримують достатню педагогічну підготовку, а курсанти інших спеціальностей отримують незначний обсяг теоретичного матеріалу та не мають педагогічного практикуму. Запропоновано перелік навчальних дисциплін, які забезпечать всебічну підготовку військового лідера, зокрема до виконання педагогічної функції.

Ключові слова: військовий лідер, курсанти, підготовка, цілі підготовки, знання, уміння, педагогічна функція.

Постановка проблеми. Система військової освіти на сьогодні перебуває в процесі реформування, на яке впливають різні чинники. Серед них необхідно виділити потребу в акредитації освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм за новітніми вимогами Міністерства освіти і науки України [1]; актуалізацію тих чи інших аспектів підготовки військовослужбовців, зумовлених набуттям ЗС України досвіду, і насамперед бойового, у гібридній війні з Російською Федерацією; Євро-Атлантичні інтеграційні процеси нашої країни; матеріально-технічне переоснащення української армії; активізацію досліджень у галузі військових та прикладних наук тощо. Одним із напрямів структурних і змістових змін у військовій освіті стає підготовка сержантів і офіцерів як військових лідерів, що відповідає традиціям підготовки військових фахівців у країнах-членах НАТО та потребам ЗС України в набутті ініціативних, освічених, рішучих командирів, які мають авторитет у підлеглих і вміють працювати з особовим складом, забезпечуючи його згуртованість та здатність до виконання бойових завдань. На забезпечення, у тому числі, лідерської складової військової освіти зорієнтований, зокрема, наказ Міністерства оборони України "Про організацію підготовки офіцерських кадрів тактичного рівня та сержантського "старшинського" складу у закладах фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах МО України та військових навчальних підрозділах вищих закладів освіти" від 12.11.2020 р. № 412 [2] і відповідні до нього організаційно-методичні рекомендації з розроблення (корегування) професійних стандартів військового фахівця та іншої навчальної документації. Водночас безпосередня підготовка курсантів як військових лідерів потребує насамперед конкретизації щодо її цільових орієнтирів з огляду на функції, які виконуються військовим лідером. Зокрема, у нормативних документах, науковій і методичній літературі не йдеться про цільові орієнтири підготовки військового лідера до виконання педагогічної функції, що визначає відповідну проблему сучасної практики підготовки фахівців у ВВНЗ. Зазначена проблема відсутності цільових орієнтирів має бути

розв'язана, у першу чергу, на науковому рівні, що забезпечить підстави для подальшого добору змісту навчання військових лідерів та, відповідно, забезпечить їхню якісну підготовку на потребу ЗС України та з урахуванням вимог Міністерства оборони України.

Аналіз джерел з проблеми дослідження. Затребуваність лідерської підготовки офіцера відображено у відповідних навчальних програмах різних навчальних закладів. Типовим прикладом ґрунтовної лідерської підготовки є курс "Лідерство, етика, право, філософія та психологія" (*Leadership, Ethics, Law, Philosophy & Psychology*) у Морській академії Сполучених Штатів Америки (*United States Naval Academy*) [3], у межах якого майбутні морські офіцери вивчають ряд відповідних навчальних курсів. До них, зокрема, належать і ті, що зумовлюють безпосереднє набуття курсантами педагогічних знань та вмінь, і ті, що належать до різних наукових галузей, проте їхнє вивчення майбутніми офіцерами-лідерами необхідне для навчання та виховання військовослужбовців у майбутньому:

- "Підготовка до лідерської діяльності" (*Preparing to Lead*) – у межах цього курсу, серед інших, розглядається питання самонавчання та самодіагностики лідера;
- базовий курс лідерства "Лідерство: теорія та застосування" (*Leadership: Theory and Applications*) – у ньому розкрито питання організаційної поведінки та групової динаміки, яке є предметом дослідження теорії та методици виховання;
- "Поведінка людини" (*Human Behavior*) є навчальним курсом, який переважно має психологічний зміст, але містить також питання навчання;
- навчальний курс з комунікації лідера (*Communicating as a Leader*), який необхідний для підготовки офіцера до спілкування з підлеглими в будь-яких службових ситуаціях, у тому числі й педагогічних;
- ряд психологічних, соціологічних, етичних, культурологічних, філософських навчальних курсів, знання з яких є затребуваними у ході педагогічної діяльності з колективом військовослужбовців, представники якого різ-

няться за віком, соціальним походженням, віросповіданням, культурними цінностями тощо: "Соціальна психологія" (*Social Psychology*); "Психологія та лідерство" (*Psychology and Leadership*), "Етика та моральне мислення" (*Ethics and Moral Reasoning*); "Особистість" (*Personality*), "Культура та лідерство" (*Culture and Leadership*), "Лідерство в групах та організаціях, лідерство, засноване на досвіді" (*Leadership in Groups and Organizations, Experiential Leadership*), "Філософія релігії" (*Philosophy of Religion*) тощо.

Грунтовна лідерська підготовка характерна і для інших країн. Курс лідерства є частиною основного курсу у Військовій академії Кореї (*Korea Military Academy*), а його послідовними складовими є "Комунікація", (*Communication*), "Консультативна психологія" (*Counseling Psychology*) та "Теорія лідерства" (*Leadership Theory*) [4]. Навчальний курс з лідерства вивчається на другому курсі в Загальній військовій академії Іспанії (*Academia General Militar*) тими курсантами, які не мають попереднього університетського ступеня [5]. В Австрійській Національній академії оборони (*Landesverteidigungsakademie* – нім., *National Defense Academy* – англ.), окрім спеціальних лідерських курсів у межах лідерської підготовки для курсантів передбачено відвідування навчань, командних центрів, залучення до операції з переведення військової техніки через Дунай тощо [6], тобто приділяється суттєва увага практичній складовій підготовки.

У новітній історії розвитку військової освіти в Україні, який характеризується інтеграцією вітчизняної системи підготовки військовослужбовців з відповідними системами, насамперед країн-членів НАТО, набуває актуалізації та стає обов'язковим компонент лідерської підготовки сержантів та офіцерів. Яскравим прикладом цього є ініційоване в липні 2021 р. Головним управлінням доктрин та підготовки Генерального штабу ЗСУ впровадження в освітній процес ВВНЗ навчальної дисципліни "Військове лідерство" (на основі навчальної дисципліни "Військова педагогіка та психологія (у тому числі, лідерство)"). Зазначений курс розроблений у Національній академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного [7]. Структура курсу містить чотири теми, однією з яких є "Педагогічні аспекти військового лідерства". У ході вивчення цієї теми курсанти опановують, зокрема, питання щодо основ військової педагогіки лідерства, традиційних та активних методів навчання військовослужбовців, комунікативної діяльності військового лідера, методів його впливу на військовослужбовців тощо. Цей перелік питань є свідченням створення умов для достатньо ґрунтовної теоретичної педагогічної підготовки майбутніх офіцерів як лідерів, хоча, на нашу думку, у змісті навчальної програми бракує питань щодо етапів підготовки та проведення навчальних занять і виховних заходів, особливостей процесу засвоєння навчального матеріалу, організаційних форм педагогічної роботи з окремими військовослужбовцями та військовим колективом тощо. На наш погляд, бракує і практичної педагогічної підготовки офіцерів, адже в межах теми № 4 "Практика військового лідерства" присутні навчальні заняття, зорієнтовані лише на виховний зміст педагогічної діяльності лідера: розвиток особового складу, командотворення, згуртованості військовослужбовців, формування та розвиток боєздатної команди, проте відсутня практика проведення навчальних занять.

Світовий досвід демонструє, що формування особистості офіцера-лідера вимагає розуміння сутності феномена військового лідерства. Як наслідок, різними суб'єктами освітньої та наукової діяльності розроблено моделі військового лідера. Наприклад, у Терезіанській військовій академії (*Theresianische Militärakademie* – нім.,

Theresian Military Academy – англ.), що розташована в Австрії, підґрунтям лідерської підготовки офіцерів є розроблена терезіанська модель лідерства [8], яка передбачає формування у курсантів чотирьох компетентностей, які стосуються особистісного розвитку, фахової та лідерської діяльності, соціально-комунікативної поведінки тощо. Університет Акрона (*The University of Akron*) визначає військового лідера в категоріях "бути" (характер та зовнішність), "знати" (інтелектуальні здібності) та "діяти" (вести, досягати, розвиватися) [9]. Вітчизняний науковець О. Бойко серед лідерських компетентностей командира визначає поведінкову, соціальну та особистісну, інструментальну, наукову, професійну, спеціально-професійну та тактичну [10].

Зауважимо, що в наведених та інших прикладах не виділяється окремо педагогічна складова і, відповідно, не йдеться про педагогічну компетентність військового лідера. Безпосередні цілі педагогічної лідерської підготовки можна виокремити, зокрема, у силабусі навчальної дисципліни "Військова педагогіка та психологія" Національної академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (розробники О. Капінус та О. Бойко) як результатах навчання [11]:

- знати основи військової педагогіки лідерства;
- знати місце і роль військового лідера в сучасних системах підготовки особового складу підрозділів;
- вміти дискутувати з проблемних питань: "У чому полягає роль військового лідера як мотиватора підготовки особового складу підрозділу?", "Основні принципи (правила) та результативні способи активізації військовим лідером індивідуальної та колективної підготовки особового складу";
- знати традиційні методи навчання військовослужбовців;
- знати активні методи навчання військовослужбовців;
- знати інноваційні методи навчання військовослужбовців;
- вміти дискутувати з проблемних питань: "Комунікація (спілкування) як основний спосіб військового лідерства", "Командирське інформування особового складу на індивідуально визначену викладачем тему";
- вміти тренувати невербально спілкування з особовим складом;
- вміти тренувати вербальне спілкування (індивідуальне, групове) з особовим складом;
- вміти застосовувати методику "Аналіз проведених дій" ("After Action Review");
- знати методи впливу на поведінку військовослужбовця та їхню класифікацію;
- знати особливості застосування військовим лідером основних методів впливу на поведінку військовослужбовця;
- вміти задовольняти індивідуальні потреби і запити окремого військовослужбовця підрозділу на основі вирішення особистих проблем і ставлення військового лідера до особового складу підрозділу.

Погоджуємося із запропонованим переліком знань і умінь військового лідера, проте вважаємо його неповним з тих самих причин, які ми озвучили при аналізі змістового наповнення курсу "Військове лідерство". Педагогічному змісту діяльності офіцера-лідера приділяється безпосередня увага не лише у вітчизняних навчальних, методичних чи наукових виданнях. Зокрема, в роботі П. Бартоуна та Ф. Кіркланда, яка ґрунтується на дослідженнях, проведених у збройних силах Ізраїлю, Німеччини та США [12], розглядається питання формування згуртованості військового колективу, яке за своєю сутністю виховне, а отже педагогічного змісту, і вважається одним із пріоритетних для командира військового підрозділу.

Певні характеристики військового лідера у світових джерелах подаються як загальні та спільні для офіцерів усіх родів військ чи військових підрозділів. Наприклад, загальними характеристиками діяльності офіцерів-лідерів можна вважати організацію спільної діяльності військовослужбовців, регуляцію відносин у військовому підрозділі, здійснення впливу на окремих осіб та групи в цілому, згуртування колективу [13]. Ці, а також ряд інших аспектів діяльності офіцерів, уже безпосередньо педагогічного змісту, визначені в іншому виданні [4, с. 1-2]: забезпечення професійного розвитку солдат, їхнє навчання, надання військовослужбовцям інформації про цілі військової дисципліни, їхні обов'язки, оцінка командного клімату тощо.

Таким чином, педагогічний компонент діяльності військового лідера є невід'ємною складовою його професіоналізму, але недостатньо вивченою, адже в наукових та навчальних виданнях не міститься деталізованого розгляду тих знань і умінь, які забезпечують виконання ним педагогічної функції. Саме на вивчення їх переліку й спрямоване наше дослідження.

Мета статті: визначити цілі підготовки військових лідерів до виконання педагогічної функції як сукупність відповідних знань і умінь, а також схарактеризувати наявні умови їхньої реалізації у вітчизняному вищому військовому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Огляд джерел з проблеми дослідження дозволив перекоонатися, що педагогічна діяльність військового лідера багатогранна. При цьому можна виділити два її провідних напрями: навчання військовослужбовців та їхнього виховання, які можуть у певних випадках бути взаємодоповнювальними, скоординованими у цілях і часі проведення відповідних педагогічних заходів, а можуть зумовлювати автономні процеси навчання та виховання. При цьому як навчання, так і виховання військовослужбовців, може бути індивідуальним та груповим залежно від цілей, відповідних до їхнього досягнення методів, засобів і форм педагогічного процесу. З огляду на те, що військовослужбовці під цілеспрямованим впливом з боку військового лідера зростають як особистості та професіонали, він має турбуватися про власний розвиток як умову збереження власного авторитету особи, яка завжди залишається кращою. Професійний та особистісний розвиток військового лідера необхідний і для надання підлеглим власного прикладу як засобу мотивування їх до постійного вдосконалення. Цей аспект педагогічної діяльності військового лідера вимагає наявності в нього знань і умінь самоосвіти та самовиховання. Окреслена сукупність педагогічних дій визначає зміст виконання військовим лідером педагогічної функції. Її успішне виконання передбачає сформованість у військового лідера певних знань і умінь, які й є цілями його відповідної підготовки. Визначимо ці знання та вміння, при цьому впорядкуємо їхній зміст із таких позицій:

– вважатимемо, що педагогічний процес як щодо навчання, так і виховання, складається із трьох умовних етапів: підготовки до проведення навчального або виховного заходу, його безпосереднього проведення та самоаналізу педагогічних дій за результатами проведення;

– знання та вміння щодо проведення навчальних і виховних заходів визначатимуться окремо, проте в окремих блоках будуть представлені разом через спорідненість змісту їхніх визначень;

– структура сукупності знань і умінь урахуватиме індивідуальний та груповий характер навчальної і виховної роботи з військовослужбовцями, при цьому з остан-

ньої додатково буде виокремлено компонент їх згуртування як один із провідних напрямів педагогічної діяльності військового лідера;

– сукупність цільових орієнтирів не обмежуватиметься суто педагогічними за своєю природою знаннями та вміннями військового лідера, до них буде додано психологічні знання та вміння, а також знання й уміння в галузі міжособистісних комунікацій, риторики та педагогічної майстерності як необхідні для виконання педагогічної функції (знання та вміння, належні до інших наукових галузей, що забезпечують виконання військовим лідером педагогічної функції, наприклад, військового управління, військової соціології, культурознавства тощо, не розглядатимемо, оскільки вони становитимуть предмет наступних досліджень);

– компонент педагогічних знань і умінь щодо самоосвіти та самовиховання військового лідера розглядатиметься окремим блоком.

Отже, окреслимо цілі підготовки військового лідера до виконання педагогічної функції у вигляді сукупності відповідних знань та умінь.

Проведення навчальних і виховних заходів

І. Етап підготовки до проведення навчального або виховного заходу

Педагогічні знання:

- цілей навчання, виховання та розвитку військовослужбовців і військових колективів;
- принципів, законів і закономірностей військового навчання та виховання;
- функцій та компонентів навчального (виховного) процесу;
- методів і прийомів військового навчання і виховання;
- поняття педагогічної технології;
- засобів військового навчання і виховання;
- форм навчального та виховного процесу.

Педагогічні вміння:

загальні:

- визначати кінцеві цілі військового навчального (виховного) процесу;
- визначати актуальний стан навченості (вихованості) окремих військовослужбовців чи військового колективу;
- проєктувати навчальний (виховний) процес у довгостроковій, середньостроковій та короткостроковій перспективі;
- визначати цілі поточного навчального (виховного) заходу;

щодо проведення навчального заняття:

- відповідно до цілей і теми укладати зміст навчального заняття, добирати до нього навчальну та наукову інформацію;
- проєктувати процес навчання з елементами технологізації;
- проєктувати процес навчання із забезпеченням цілісного поєднання аудиторної та самостійної роботи військовослужбовців і згідно з етапами засвоєння навчального матеріалу;
- визначати структуру навчального заняття;
- добирати навчальні вправи, прогнозувати їхню ефективність щодо застосування на певному етапі засвоєння навчального матеріалу;
- добирати та готувати наочність;
- вибирати ті чи інші методи навчання з урахуванням цілей навчального заняття та готовності об'єктів навчання до засвоєння його змісту;
- добирати запитання до аудиторії, зокрема проблемного характеру;
- розраховувати час окремих етапів навчального заняття та заняття в цілому;

щодо індивідуальної навчальної роботи з військово-службовцем:

- визначати недостатність знань, умінь і досвіду військовослужбовця щодо виконання службових, у т. ч. бойових, завдань;
 - розробляти програму індивідуального навчання військовослужбовця;
 - визначати індивідуальні завдання, добирати індивідуальні вправи, прогнозувати їхню ефективність;
- щодо будь-якого виховного заходу із військовим підрозділом:

- визначати загальні цілі виховання військовослужбовців за напрямками (військово-професійне, громадянське, патріотичне тощо);
 - планувати виховну роботу з військовослужбовцями на різний термін;
 - визначати виховні цілі будь-якого службового чи навчального заходу;
 - визначати актуальний стан сформованості тієї чи іншої риси військовослужбовця (військового колективу), яка є предметом виховної роботи;
 - добирати методи виховної роботи та зміст виховних заходів відповідно до поставлених цілей;
 - готувати обладнання, технічні й інші засоби, необхідні для проведення виховного заходу;
- щодо виховного заходу з набуття військовим колективом згуртованості:

- ідентифікувати згуртованість як рису військового колективу та визначати стан її сформованості;
 - визначати систему заходів, спрямованих на набуття військовим колективом згуртованості;
 - технологізувати процес формування згуртованості військового колективу;
 - здійснювати методичну розробку та матеріально-технічну підготовку виховного заходу, присвяченого формуванню згуртованості військового колективу;
- щодо індивідуального виховання військовослужбовця:
- визначати позитивні та негативні риси особистості військовослужбовця;
 - розробляти програму індивідуальної виховної роботи з військовослужбовцем;
 - визначати мотиваційне підґрунтя для забезпечення активної участі військовослужбовця у виховному процесі;
 - добирати методи виховної роботи з урахуванням індивідуальних рис її об'єкта та розробляти індивідуальні вправи.

Психологічні знання:

- психологічної структури військовослужбовця;
- психологічних особливостей військового колективу (у т. ч., етапи формування його згуртованості);
- особистісних аспектів взаємодії лідера з членами групи, стилів спілкування;
- психологічних особливостей засвоєння навчального матеріалу (етапи засвоєння, їхні результати).

Психологічні вміння:

- враховувати психологічну структуру військовослужбовця та психологічні особливості військового колективу при добірї навчальних завдань та проектуванні виховних заходів;
- прогнозувати результат тієї чи іншої власної лінії поведінки на сприйняття лідера військовослужбовцями та характер їхньої участі в навчальному чи виховному заході;
- прогнозувати створення тієї чи іншої психологічної атмосфери на навчальному чи виховному заході (емоційне забарвлення, активність учасників, їхнє нахнення до творчості, доброзичливість, розкутість, ділова взаємодія, ступінь дистанціювання між військовим лідером та військовослужбовцями тощо);

- проектувати навчальні завдання відповідно до етапів засвоєння навчального матеріалу.

Знання в галузі міжособистісних комунікацій, риторики та педагогічної майстерності:

- комунікативних якостей військового лідера як педагога (комунікабельність, переконливість, тактовність, дипломатичність, емпатійність, гнучкість, розвиненість мовленевих здібностей);
- риторичних форм та прийомів, що застосовуються у публічному спілкуванні;
- поняття педагогічної майстерності та педагогічної техніки.

Уміння в галузі міжособистісних комунікацій, риторики та педагогічної майстерності:

- прогнозувати прояв власних комунікативних якостей під час навчального чи виховного заходу;
- планувати власну комунікативну поведінку, зокрема, застосування вербальної та невербальної комунікації в окремих педагогічних ситуаціях;
- планувати використання риторичних форм і прийомів, методів комунікативного впливу на військовослужбовців.

II. Етап проведення навчального або виховного заходу

Педагогічні знання:

- статутних вимог до проведення навчальних занять чи виховних заходів з військовослужбовцями;
- особливостей застосування окремих методів і прийомів навчання та виховання, їхніх переваг та недоліків щодо окремих педагогічних ситуацій;
- динаміки та традиційної методики проведення різних видів навчальних занять та організації проведення виховних заходів;
- педагогічних концепцій і теорій, зокрема, проблемного, розвивального особистісно орієнтованого навчання тощо;
- кращого досвіду підготовки військовослужбовців у країнах-членах НАТО та інших країн світу.

Педагогічні уміння:

щодо проведення навчального заняття:

- здійснювати організаційні процедури відповідно до статутних вимог;
- використовувати ті чи інші традиційні та активні методи навчання, зокрема, щодо мотивування та стимулювання військовослужбовців, їхньої активізації як учасників процесу навчання, засвоєння ними теоретичного матеріалу, формування в них практичних умінь, забезпечення контролю їхніх навчальних досягнень;
- керувати увагою аудиторії під час взаємодії з нею;
- забезпечувати конструктивну взаємодію з аудиторією;
- дотримуватися динаміки проведення окремих видів навчальних занять;
- використовувати розроблені педагогічні технології та існуючі методики проведення навчальних занять;
- спостерігати за аудиторією під час навчального заняття;
- вивчати та пізнавати військовослужбовців при взаємодії з ними;
- діагностувати стан сприйняття та засвоєння навчального матеріалу військовослужбовцями на різних етапах навчального заняття;
- корегувати зміст поточних навчальних завдань з урахуванням стану засвоєння поточного навчального матеріалу військовослужбовцями або набуття ними практичних умінь;

- створювати для аудиторії проблемні ситуації теоретичного та практичного змісту, своєчасно ставити запитання, що визначають хід пізнавальної діяльності військовослужбовців;

- використовувати кращий досвід навчання військовослужбовців, накопичений у країнах-членах НАТО та в інших країнах світу;

- організовувати як колективну, так і групову та індивідуальну форми роботи аудиторії на навчальному занятті;

- визначати та аналізувати помилки учасників процесу навчання;

- підводити підсумки навчального заняття, оцінювати рівень успішності окремих військовослужбовців та групи в цілому за результатами його проведення;

- визначати завдання самостійної роботи, адекватні до актуального рівня навчальних досягнень військовослужбовців, зорієнтовані на забезпечення логіки засвоєння навчального матеріалу та на підготовку об'єктів навчання до наступних навчальних занять (заходів);

- спонукати військовослужбовців до рефлексії професійного розвитку, самоаналізу як учасників процесу навчання та зорієнтовувати їх на самоосвітню діяльність;

щодо індивідуальної навчальної роботи з військовослужбовцем:

- мотивувати та стимулювати військовослужбовця до активного навчання, визначати перед ним найближчі та далекі цілі навчальної діяльності;

- пояснювати навчальний матеріал з урахуванням індивідуальних особливостей військовослужбовця;

- контролювати хід виконання індивідуальних навчальних завдань (вправ);

- своєчасно вносити корективи у хід виконання індивідуальних навчальних завдань (вправ);

- визначати та аналізувати рівень навчальних досягнень військовослужбовця;

- спонукати військовослужбовця до рефлексії навчальної діяльності та самоосвіти;

щодо будь-якого виховного заходу із військовим підрозділом:

- дотримуватися плану виховної роботи;

- використовувати методичні розробки виховних заходів;

- інформувати військовослужбовців щодо цілей виховних заходів та ролі кожного з них під час їхнього проведення;

- використовувати методи виховання щодо формування в об'єктів вихованої роботи свідомості військового фахівця, досвіду поведінки як військового професіонала з огляду на дотримання статутних вимог, виконання професійних та громадянських обов'язків;

- мотивувати військовослужбовців щодо особистісного і професійного розвитку, набуття ними загальнолюдських і військово-професійних цінностей, особистісних якостей як громадянина і професіонала;

- використовувати виховний потенціал навчальних та службових заходів;

- спостерігати за об'єктами виховного процесу з огляду на їхню активність та дієвість виховних заходів;

- своєчасно вносити корективи до програми виховної роботи в цілому та до окремих виховних заходів з урахуванням їхньої успішності;

- підводити підсумки проведення виховних заходів, визначати результати виховної роботи щодо окремих військовослужбовців та військового колективу на різних часових проміжках;

- спонукати військовослужбовців до рефлексії становлення як фахівця та громадянина;

- зорієнтовувати військовослужбовців до самовиховної роботи, надавати їм відповідну консультативну допомогу;

щодо виховного заходу з набуття військовим колективом згуртованості:

- мотивувати та стимулювати військовослужбовців щодо набуття їхнім підрозділом згуртованості;

- використовувати методи і прийоми виховання та запроваджувати виховні заходи, адекватні поточному стану згуртованості військового колективу, зорієнтовані на його розвиток;

- визначати ефективність окремих виховних і службових заходів щодо формування згуртованості військового колективу;

- оцінювати поточний стан згуртованості військового колективу;

- визначати військовослужбовців, поведінка яких не сприяє згуртованості колективу, пояснювати її причини та вживати адекватні заходи;

- аналізувати результативність виховних і службових заходів з огляду на прояв військовим колективом згуртованості;

- спонукати військовослужбовців до рефлексії як членів військового колективу;

- спонукати військовий колектив до максимальної самостійності у виконанні службових завдань як прояву згуртованості;

щодо індивідуального виховання військовослужбовця:

- мотивувати військовослужбовця до активного особистісного та професійного розвитку, зокрема, формування особистісних рис та професійних якостей, що вимагають удосконалення з огляду на необхідність виконання ним поточних службових завдань та перебування у військовому колективі;

- добирати методи і прийоми виховної роботи з урахуванням індивідуальних рис військовослужбовця, цілей його виховання, сприятливих і несприятливих чинників, що впливають на його поведінку, особистісне та професійне становлення;

- аналізувати результати індивідуальної виховної роботи, зокрема, у процесі спостереження за виконанням військовослужбовцем службових обов'язків та за його стосунками всередині військового колективу;

- за результатами аналізу індивідуальної виховної роботи, за необхідності, вносити своєчасні зміни до програми індивідуальної виховної роботи;

- спонукати військовослужбовця до рефлексії особистісного та професійного становлення, активної самовиховної роботи.

Психологічні знання:

- засобів психологічного налаштування на педагогічну взаємодію з військовослужбовцями, саморегуляції емоційного стану і самопочуття під час проведення навчальних занять і виховних заходів;

- діагностики особистісних рис військовослужбовців та військового колективу в цілому під час спостереження за ними у ході навчальної та виховної роботи;

- створення сприятливої психологічної атмосфери в навчальній ситуації чи під час проведення виховних заходів;

- причин, ознак, проявів, наслідків, засобів попередження, профілактики та подолання конфліктів у військовому колективі та в навчальних ситуаціях.

Психологічні уміння:

- психологічно налаштовувати себе як педагога на роботу з військовослужбовцями;

- контролювати власний психологічний стан, застосовувати засоби саморегуляції емоційного стану і самопочуття;

- проявляти емпатію до військовослужбовців у різних педагогічних ситуаціях;
- створювати на навчальних і виховних заходах атмосферу психологічного комфорту;

- здійснювати профілактику конфліктних ситуацій, попереджати їх, своєчасно виявляти та вирішувати в разі виникнення на навчальному занятті чи в процесі виховання військовослужбовців.

Знання в галузі міжособистісних комунікацій, риторики та педагогічної майстерності:

- правил встановлення та підтримування контакту з аудиторією військовослужбовців, управління їхньою увагою під час виступу;

- риторичних прийомів активізації сприйняття слухачів;

- засобів переконання аудиторії;

- основ культури мовлення і культури слухання.

Уміння в галузі міжособистісних комунікацій, риторики та педагогічної майстерності:

- заволодівати та керувати увагою аудиторії під час взаємодії з нею;

- висловлювати власну думку перед аудиторією;

- переконувати військовослужбовців за допомогою фактів, логічних та аналогічних аргументів, наочності;

- контролювати свої рухи та свою комунікативну поведінку під час виступу;

- використовувати засоби вербальної та невербальної комунікації;

- проявляти, за необхідності, акторські здібності;

- будувати діалог з військовослужбовцями на засадах взаємоповаги та поваги до їхньої точки зору;

- забезпечувати зворотний зв'язок як інструмент роботи з групою.

III. Етап самоаналізу проведеного навчального або виховного заходу

Педагогічні знання:

- структури, змісту та критеріїв педагогічного самоаналізу проведеного групового чи індивідуального навчального заняття або виховного заходу.

Педагогічні уміння:

щодо проведення навчального заняття:

- визначати ступінь досягнення цілей та виконання плану навчального заняття;

- надавати характеристику змісту та повноті навчального заняття, його обов'язковим структурним елементам;

- характеризувати ефективність використаних методів і прийомів навчання;

- визначати щодо використаних навчальних завдань і проблемних ситуацій їх кількісну достатність та доцільність з огляду на відповідність поточним цілям навчання військовослужбовців, складність і творчий характер виконання (розв'язання);

- надавати характеристику якості, достатності та доцільності використаної наочності (демонстраційних засобів навчання);

- характеризувати навчальну активність окремих військовослужбовців та їхньої групи в цілому;

- визначати педагогічні труднощі та помилки, які виникли протягом заняття, та шляхи їх усунення в ході наступних навчальних занять;

щодо індивідуальної навчальної роботи з військовослужбовцем:

- визначати його локальні і загальні навчальні досягнення;

- характеризувати якість навчальної роботи військовослужбовця з огляду на активність, сумлінність, старанність, спрямованість до творчості та самостійності;

- визначати доцільність, кількість та якість використаних навчальних завдань, прийомів та методів навчання;

- визначати педагогічні труднощі та помилки, які мають місце при навчанні військовослужбовця, та шляхи їх усунення у майбутньому;

щодо будь-якого виховного заходу із військовим підрозділом:

- визначати ступінь досягнення цілей виховного заходу як поточних і в контексті досягнення загальних виховних цілей;

- характеризувати ефективність окремих використаних методів і прийомів виховання;

- надавати характеристику якості використаних демонстраційних, презентаційних, відео-, роздаткових матеріалів та інших засобів виховної роботи;

- характеризувати активність військовослужбовців-учасників виховного заходу;

- визначати труднощі, які супроводжували проведення виховного заходу, та шляхи їх усунення в подальшому;

щодо виховного заходу із набуття військовим колективом згуртованості:

- визначати ступінь згуртованості колективу порівняно з тим, яким він був до проведення виховного заходу (їх певної сукупності);

- визначати ставлення окремих військовослужбовців до набуття їхнім підрозділом згуртованості;

- характеризувати якість і доцільність окремих виховних дій, спрямованих на набуття військовим підрозділом згуртованості;

- визначати труднощі набуття підрозділом згуртованості на поточному етапі, шляхи їх усунення в подальшій роботі;

щодо індивідуального виховання військовослужбовця:

- визначати зміни в поведінці військовослужбовця та його стосунках усередині колективу, які відбулися в останній час та відповідають цілям індивідуальної виховної роботи;

- надавати характеристику активності військовослужбовця як учасника виховного процесу;

- характеризувати доцільність і ефективність останніх виховних заходів;

- визначати труднощі в проведенні індивідуальної виховної роботи з військовослужбовцем та шляхи їх подолання в майбутньому.

Психологічні знання:

- структури, змісту та критеріїв психологічного самоаналізу проведеного групового чи індивідуального навчального заняття або виховного заходу.

Психологічні уміння:

- характеризувати психологічну атмосферу на навчальному чи виховному закладі;

- надавати характеристику поведінці військовослужбовців у ході проведеного заходу;

- аналізувати якість сприйняття військовослужбовцями особистості військового педагога, навчального матеріалу чи виховного змісту заходу;

- визначати ступінь саморегуляції власної поведінки.

Знання в галузі міжособистісних комунікацій, риторики та педагогічної майстерності:

- структури, змісту та критеріїв самоаналізу суб'єкта військової та педагогічної комунікації.

Уміння в галузі міжособистісних комунікацій, риторики та педагогічної майстерності:

- визначати ступінь керування увагою військовослужбовців під час взаємодії з ними;

- аналізувати успішність виконаних пояснень та висловлювання власної думки перед аудиторією;

- характеризувати ефективність наведених фактів, логічних та аналогічних аргументів, наочності під час переконання військовослужбовців у певних істинах;
- аналізувати здатність контролювати свої рухи та свою комунікативну поведінку в ході виступу;
- надавати характеристику власного використання засобів вербальної та невербальної комунікації;
- характеризувати прояви акторської поведінки;
- визначати ступінь взаємоповаги з військовослужбовцями та поваги до їхньої точки зору у ході діалогу;
- характеризувати якість зворотного зв'язку з військовослужбовцями.

Самоосвіта і самовиховання військового лідера

I. Етап підготовки до самоосвітньої або самовиховної роботи

Педагогічні знання:

- самодіагностики та рефлексії стану сформованості компетентностей військового лідера та військового фахівця;
- визначення цілей самоосвітньої та самовиховної роботи в далекій, середній та близькій перспективі;
- розробки програм самоосвіти та самовиховання;
- підготовки засобів навчання чи виховання для реалізації розроблених відповідних програм.

Педагогічні вміння:

- здійснювати адекватну самодіагностику стану сформованості власних компетентностей військового лідера та військового фахівця;
- аналізувати результати самодіагностики з огляду на визначення об'єктивних та суб'єктивних причин певного стану сформованості окремих компетентностей, впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на стан їхньої сформованості;
- визначати пріоритети самоосвітньої та самовиховної роботи, терміни досягнення відповідних результатів, що зумовлюють її цілі;
- добирати заходи самоосвітньої чи самовиховної роботи, здійснювати щоденне, щотижневе та щомісячне планування та оформлювати їх у вигляді програми самоосвітньої (самовиховної) роботи;
- створювати всебічні умови реалізації заходів самоосвітньої чи самовиховної роботи, зокрема, забезпечувати себе навчальною та науковою літературою, необхідним обладнанням, матеріальними ресурсами, організовувати за потреби спільне проведення заходів з іншими військовослужбовцями тощо.

II. Етап проведення заходу із самоосвіти або самовиховання

Педагогічні знання:

- законів, закономірностей і принципів військового навчання та виховання, особливостей етапів формування знань, набуття певних особистісних лідерських та професійних якостей;
- засобів самоконтролю якості самоосвітньої чи самовиховної роботи;
- засобів самодіагностики поточних навчальних досягнень чи результатів самовиховної роботи.

Педагогічні вміння:

- дотримуватися теоретичних положень загальної та військової педагогіки при реалізації самоосвітніх (самовиховних) заходів;
- організовувати вчасне виконання тих чи інших вправ (заходів) згідно з програмою самоосвітньої чи самовиховної роботи;
- вести щоденники самоконтролю самоосвітньої чи самовиховної роботи, долучати сторонніх осіб до її контролю;

- добирати та застосовувати адекватні методи та прийоми самооцінки результатів самоосвітньої (самовиховної) роботи, у т.ч. із залученням інших осіб.

III. Етап самоаналізу проведеної самоосвітньої або самовиховної роботи

Педагогічні знання:

- структури, змісту та критеріїв педагогічного самоаналізу виконання певного етапу самоосвітньої або самовиховної роботи.

Педагогічні вміння:

- зіставляти отримані результати самоосвіти чи самовиховання із запланованими;
- ідентифікувати об'єктивні та суб'єктивні труднощі, що виникли у ході самоосвітньої чи самовиховної роботи, та визначати шляхи їхнього подолання в майбутньому;
- здійснювати за потреби корегування поточних цілей і програм самоосвіти або самовиховання за умови повного досягнення попередньо визначених цілей визначати нові та розробляти відповідні їм програми самоосвітньої чи самовиховної роботи.

У розглянутому переліку знань і вмінь самоосвітньої та самовиховної роботи ми обмежилися лише тими, що мають педагогічний зміст, оскільки на відміну від ситуації, коли військовий лідер працює з групою військовослужбовців чи індивідуально з кимось з них, психологічні та комунікативні знання й уміння вже не є такими визначальними.

Зазначені цільові орієнтири підготовки військового лідера до виконання педагогічної функції можуть бути реалізованими в освітньому процесі ВВНЗ у разі відповідного добору навчальних дисциплін та змісту їхніх програм, що поєднують теоретичну і практичну складові навчання в необхідному обсязі. Частково ці умови відтворені у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Зокрема, курсанти, які навчаються за освітніми програмами бакалавра спеціальностей 052 "Політологія" та 053 "Психологія", вивчають навчальні дисципліни "Загальна та військова педагогіка" та "Військова психологія", які передбачають набуття ними відповідних знань і вмінь. І хоча навчальний план підготовки цих курсантів не містить "Військової риторики" чи інших навчальних дисциплін з галузі комунікацій, цей недолік певним чином компенсується педагогічним практикумом із зазначеної педагогічної дисципліни, який передбачає проведення міні-лекцій та практичних занять у формі тренінгів. Тренінгові заняття, у свою чергу, частково забезпечують формування у курсантів знань і вмінь щодо проведення виховних заходів, адже їхня тематика стосується згуртування колективу, розвитку спілкування та комунікативних навичок у групі тощо. Підготовка курсантів інших спеціальностей в цьому аспекті більш обмежена, адже забезпечується в основному навчальною дисципліною "Військова педагогіка та психологія (у т. ч., лідерство)" загальним обсягом лише 2 кредити, яка передбачає мінімальну педагогічну підготовку – 3 загальнопедагогічні теми для теоретичного розгляду (8 год) та одну тему із загальних засад лідерства (4 год), при цьому практична підготовка майбутніх офіцерів до педагогічної та лідерської діяльності взагалі відсутня. Очікувані зміни змісту цієї навчальної дисципліни, ініційовані Головним управлінням доктрин та підготовки Генерального штабу ЗСУ, і наближення його до змісту навчального курсу "Військове лідерство", розробленого в Національній академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, про що йшлося вище, також не забезпечать достатню практичну педагогічну підготовку, хоча теоретична підготовка курсантів до лідерської діяльності має стати більш збалансованою.

На нашу думку, ґрунтовна підготовка курсантів до лідерської діяльності, зокрема до виконання педагогічної функції, можлива у разі опанування блоку навчальних дисциплін: "Теоретичні засади військового лідерства", "Основи лідерсько-управлінської діяльності у військовій сфері", "Управління повсякденною діяльністю підрозділів", "Психологія управління офіцера-лідера", "Психологічна підготовка офіцера-лідера", "Педагогічна майстерність офіцерів-лідерів", "Військовий коучинг", "Стратегічні комунікації та інформаційні технології", "Військова риторика" тощо.

Загальним фундаментальним курсом у контексті педагогічної підготовки курсантів як майбутніх лідерів може стати "Педагогіка військового лідерства", який поєднуватиме в собі деякі із зазначених навчальних дисциплін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз джерел з проблеми дослідження засвідчив, що педагогічна підготовка військових лідерів є необхідною складовою навчання майбутніх офіцерів в Україні та за кордоном. При цьому цільові орієнтири такої підготовки не визначені, хоча в певних джерелах цілком детально окреслено коло завдань військового лідера, що мають педагогічну природу (забезпечення професійного розвитку солдат і навчання, надання військовослужбовцям інформації про цілі військової дисципліни, їхні обов'язки тощо), які можуть бути підставою для конкретизації відповідних цілей навчання курсантів.

Зміст виконання педагогічної функції офіцером-лідером, як ідеться у статті, полягає в індивідуальному і груповому навчанні та вихованні військовослужбовців, а також самонавчанні та самовихованні. Відповідно до цих напрямів під час дослідження визначаються безпосередні знання та вміння військового лідера. При цьому враховується динаміка навчального та виховного процесу – умовний поділ їх на етапи підготовки до проведення навчального або виховного заходу, його безпосереднього проведення та самоаналізу педагогічних дій за результатами проведення. Особливістю визначеної системи цілей підготовки військового лідера є виокремлення з його виховної діяльності такого складника, як згуртування військового колективу, доповнення суто педагогічних знань і вмінь психологічними та тими, що мають комунікативну природу, – належать до галузі міжособистісних комунікацій, риторики та педагогічної майстерності.

Результати аналізу умов реалізації зазначених цілей підготовки курсантів до виконання педагогічної функції військового лідера у ВВНЗ, на прикладі Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, дозволяють стверджувати, що для спеціальностей 052 "Політологія" та 053 "Психологія" вони певною мірою достатні. Для курсантів інших спеціальностей вочевидь не вистачає обсягу спеціальних навчальних дисциплін для засвоєння теоретичних знань і бракує практичного складника педагогічної підготовки майбутніх офіцерів. З огляду на це пропонуємо перелік навчальних дисциплін, які дозволять забезпечити всебічну підготовку курсантів як лідерів, зокрема до виконання ними педагогічної функції.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні інших функцій військового лідера та відповідних цільових орієнтирів навчання курсантів, а також створенні науково-методичного забезпечення реалізації розглянутих у ході поточного дослідження цільових орієнтирів їхньої підготовки.

Список використаної літератури

1. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 лип. 2019 р. № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text> (дата звернення: 20.08.2020).
2. Про організацію підготовки офіцерських кадрів тактичного рівня та сержантського (старшинського) складу у закладах фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих закладів освіти : Наказ Міністерства оборони України від 12 лист. 2020 р. № 412. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/412_nm.pdf (дата звернення: 20.08.2020).
3. Leadership, Ethics, Law, Philosophy & Psychology Course Information : офіц. сайт Морської академії США. URL: <https://www.usna.edu/Academics/Majors-and-Courses/course-description/NL.php> (дата звернення: 21.08.2020).
4. Curriculum Composition : офіц. сайт Військової Академії Кореї. URL: <https://before.kma.ac.kr/home.do?domain=eng.education.composition> (дата звернення: 21.08.2020).
5. Planes de Estudios : офіц. сайт Загальної військової академії (Іспанія). URL: <http://www.ejercito.mde.es/unidades/Zaragoza/agm/Estudios/CGET-GC-ingreso-sin-titulacion.html> (дата звернення: 21.08.2020).
6. Der Führungslehrgang 2 : офіц. сайт Збройних сил Австрії. URL: <http://www.bundesheer.at/organisation/beitraege/lvak/fl2.shtml> (дата звернення 21.08.2020).
7. Військове лідерство : роб. програма навч. дисципліни / розроб. С.О. Капінус, О.В. Бойко. – Львів : Нац. акад. Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 2021. – 29 с.
8. Theresianisches Führungsmodell : офіц. сайт Терезіанської військової академії. URL: http://www.miles.ac.at/miles/_QM/Fuehrungsmodell.php (дата звернення: 21.08.2020).
9. Introduction to Army Leadership : офіц. сайт ун-ту Акрон. URL: <https://www.uakron.edu/armyrotc/MS1/24.pdf> (дата звернення: 21.08.2020).
10. Boyko O. Subject-activity model in forming officer's leadership competence in the Academy of Ground Forces of Ukraine / O. Boyko // The central European jour. of social sci. and humanities, 2013. – Vol. 4. – P. 405–409.
11. Військова педагогіка та психологія: силабус навчальної дисципліни / розроб. С.О. Капінус, О.В. Бойко. – Львів : Нац. акад. Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, 2021. – 21 с.
12. Bartone P.T. Optimal leadership in small army units: Handbook of Military Psychology / P.T. Bartone and F.R. Kirkland // R. Gal & A.D. Mangelsdorf (Eds.). – West Sussex, England : Wiley, 1991. – P. 393–409.
13. Ратич Б.Я. Формування готовності до лідерства у майбутніх офіцерів-прикордонників як педагогічна проблема : зб. наук. пр. / Б.Я. Ратич // Нац. акад. Держ. прикордон. служби України. Сер.: Педагогічні науки, 2013. – № 4(69). – С. 218–229.
14. Army Command Policy. Headquarters Department of the Army. Washington. URL: <https://www.nrc.gov/docs/ML0807/ML080790409.pdf> (дата звернення: 21.08.2021).

References

1. Regulations on the accreditation of educational programs for the training of applicants for higher education, approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 977 of July 11, 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text> [in Ukrainian].
2. The order of the Ministry of Defense of Ukraine "On the organization of training of officers of the tactical level and sergeants (warrant officers) at institutions of professional pre-higher military education, higher military educational institutions of the Ministry of Defense of Ukraine and military training subdivisions of higher educational institutions" from 12.11.2020 № 412. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/412_nm.pdf. [in Ukrainian].
3. Leadership, Ethics, Law, Philosophy & Psychology Course Information. *The Official Website of the United States Naval Academy*. URL: <https://www.usna.edu/Academics/Majors-and-Courses/course-description/NL.php>.
4. Curriculum Composition. *The Official Website of the Korea Military Academy*. URL: <http://www.kma.ac.kr/home.do?domain=eng.education.composition>.
5. Planes de Estudios. *The Official Website of the Academia General Militar*. URL: <http://www.ejercito.mde.es/unidades/Zaragoza/agm/Estudios/CGET-GC-ingreso-sin-titulacion.html>.
6. Der Führungslehrgang 2. *The Official Website of the Austrian Armed Forces*. URL: <http://www.bundesheer.at/organisation/beitraege/lvak/fl2.shtml>.
7. Kapinus, O.V. & Boiko, O.V. (2021). *Military Leadership: working program of the academic discipline*. Lviv: Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy. [in Ukrainian].
8. Theresianisches Führungsmodell. *The Official Website of the Theresian Military Academy*. URL: http://www.miles.ac.at/miles/_QM/Fuehrungsmodell.php.
9. Introduction to Army Leadership (2005). *The Official Website of the University of Akron*. <https://www.uakron.edu/armyrotc/MS1/24.pdf>.
10. Boyko, O. (2013). Subject-activity model in forming officer's leadership competence in the Academy of Ground Forces of Ukraine. *The central European journal of social sciences and humanities*, vol. 4, 405–409.
11. Kapinus, O.V. & Boiko, O.V. (2021). *Military Pedagogics and Psychology: syllabus of the academic discipline*. Lviv: Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy. [in Ukrainian].

12. Bartone, P.T. & Kirkland, F.R. (1991). Optimal leadership in small army units. In R. Gal & A.D. Mangelsdorf (Eds.), *Handbook of Military Psychology*. West Sussex, England: Wiley, 393-409.

13. Ratych, B. Ya. (2013). Formation of Readiness to Leadership of Future Officers-borderguards as Pedagogical Problem. *Digest of Scientific*

Works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences, 4 (69), 218-229 [in Ukraine].

14. Army Command Policy (2006). *Headquarters Department of the Army. Washington*. URL: <https://www.nrc.gov/docs/ML0807/ML080790409.pdf>.

Надійшла до редколегії 03.09.21

A. Kucheriavyi, Dr of Sci. in Pedagogy, Prof.

ankuchalex@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

GOALS OF A MILITARY LEADER TRAINING TO EXECUTE HIS PEDAGOGICAL FUNCTIONS

Training of cadets as prospective military leaders at a military educational institution faces the problem of absence of its intelligibly determined goals. Search for solution of this problem in the aspect of pedagogical functions execution by a military leader is the central objective of the research. The other one is to characterize actual conditions which provide realization of determined goals of leader training at a Ukrainian military educational institution. Results of the previous researches analysis demonstrate the necessity of leader pedagogical training on the one hand and the lack of special pedagogical courses in curriculums of many military educational institutions on the other hand. Description of a military leader activity, which is present in the references to foreign research works, clearly points to execution of the pedagogical function by an officer. For example, a military leader is responsible for the professional development of soldiers, their training and informing, regarding the need for and purpose of the military discipline, their duties etc. The content of pedagogical function execution by military leader is determined in the article. It consists from individual and group training and upbringing soldiers, self-study and self-upbringing. The goals a military leader training are presented as a complex of special knowledge and skills which are necessary for execution of pedagogical function. They are determined particularly for stages of training or upbringing action: preparing, execution and self-assessment of pedagogical activity based on results of an action. The knowledge and skills that correspond to the process of formation of military unit cohesion are determined from the complex of knowledge and skills related to upbringing. And this direction of military leader's activity is emphasized, due to it's significant importance. Knowledge and skills of self-study and self-upbringing are viewed in the separate block. Groups of both explicitly pedagogical knowledge and skills and other ones with psychological and communicative nature are considered. Actual conditions for defined training goals implementation at a higher military educational institution are studied by way of example of Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv. It is remarked that cadets of Politology and Psychology specialities have sufficient pedagogical training, but cadets of other specialities gain knowledge that lack significant pedagogical content. So, they have no pedagogical practicum. The list of academic disciplines helpful for a military leader is proposed. It includes extensive pedagogical aspects for this in view.

Keywords: military leader, cadets, training, goals of training, knowledge, skills, pedagogical function.